

interconnection of its components into account. In the value-based attitude structure, we have defined cognitive, emotional and evaluative, and activity-behavioural components. We consider it necessary to base the work aimed at forming senior pre-school children's value-based attitude towards health upon these components, taking age-related features of the children into account to facilitate their more effective comprehension of health as a personal value, cognition of health foundations, and maintenance of healthy lifestyle.

Hence, healthy lifestyle is a category, development of which largely depends on child's motivation at achieving healthy existence, their comprehension of health value, internal readiness to uphold healthy lifestyle and activity and independence in various types of activities, aimed at maintenance and strengthening of health.

Key words: health, healthy lifestyle, value-based attitude towards health, senior pre-school children.

Отримано: 30.10.2015

УДК 796.011.3:373.5:355

Г. В. Бесарабчук

ФОРМУВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЛІЦЕЮ З ПОСИЛЕНОЮ ВІЙСЬКОВО-ФІЗИЧНОЮ ПІДГОТОВКОЮ НА ОСНОВІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

В статті розкрито зміст та особливості побудови й реалізації фізкультурно-освітнього середовища ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою через призму сучасних підходів до національно-патріотичного виховання.

Ключові слова: ліцей, ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою, фізкультурно-освітнє середовище, національно-патріотичне виховання.

Актуальність та постановка проблеми дослідження. Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті. В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави [3].

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і ви-

кликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу (patria) як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін.

Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, які накладаються на технологічну і комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні і реідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу.

Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. При цьому потрібно врахувати, що Україна має древню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. Вони уже ввійшли до освітнього і загальновиховного простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їх переосмислення, яке відкриває нові можливості для освітньої сфери.

Нові підходи зорієнтовані на формування у зростаючої особистості готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами України і покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози. Робота з військово-патріотичного виховання учнівської молоді має проводитися комплексно, в єдності всіх його складників спільними зусиллями органів державного управління, а також освітніх закладів, сім'ї, громадських організацій та об'єднань, Збройних Сил України, інших силових структур [3].

В своїй попередніх дослідженнях ми проводили структурно-педагогічний аналіз змісту діяльності ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою з метою формування готовності ліцеїстів до служби в армії. Особливого значення набуває проблема удосконалення методології формування готовності до служби в армії учнів ліцею у зв'язку із сучасними змінами як політичної так й освітньої ситуації, зі змінами в підходах до організації діяльності Збройних Сил України, з тенденцією до рівневої побудови та узагальнення, коли стає дедалі складніше простежити безпосередній зв'язок між емпіричними підходами, фактами та їхнім теретичним осмисленням [1, с.126-136].

Прийняття у 2015 р. нової «Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання узагальноосвітніх навчальних закладах» [3], створює необхід-

ність удосконалення змісту освітнього середовища ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою. Це передбачає побудову нового освітньо-виховного процесу, який створений на основі розуміння сутності національно-патріотичного виховання і в якому акценти діяльності педагогічного колективу змінюються від активного педагогічного впливу на особистість ліцеїста до формування освітньо-виховного середовища як сукупності системоутворюючих факторів впливу просторово-предметного і соціокультурного середовища [2, с.7-11].

Все вищевказане є підставою для проведення нами наукового дослідження змісту та особливостей побудови й реалізації фізкультурно-освітнього середовища ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою через призму сучасних підходів до національно-патріотичного виховання.

Мета і завдання дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні змісту, принципів, умови та особливостей побудови й реалізації фізкультурно-освітнього середовища ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою через призму сучасних підходів до національно-патріотичного виховання.

Методика та організація дослідження. Наукове дослідження проведено з використанням системно-логічного підходу, методів аналізу та синтезу та методів отримання ретроспективної інформації. Основу дослідження склали нормативно-правові документи, монографічні дослідження, навчально-методична література з психології фізичного виховання, теорії і методики фізичного виховання, педагогіки, публікації з проблем організації навчально-виховного процесу у військових ліцеях та загальноосвітніх школах. Багаторічною базою дослідження виступив Кам'янець-Подільський ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою, об'єктом дослідження стали юнаки 15-17 років – ліцеїсти 10-11 класів.

Обговорення результатів дослідження. Сучасне фізичне виховання базується на використанні традиційної моделі жорсткого управління, де передбачається досягнення максимального поставленого результату. Інтеграційні зміни у фізичному вихованні передбачають пошук найбільш гнучких, динамічно розвиваючих освітніх систем, в яких поєднання виховного та фізкультурно-освітнього середовища являтиме собою якісний приклад гуманізації фізкультурно-освітнього середовища.

Опираючись у своїх дослідженнях на результати досліджень Манжедей І.В., Штегиніної С.Ю. [2, с.7-11; 4, с.15-18], фізичне виховання розглядається як спосіб побудови освітньо-виховного процесу, заснованого на особливому розумінні сутності виховання, при якому акценти в діяльності вчителя зміщуються з активного педагогічного впливу на особистість учня, в область формування розвиваючого, навчального середовища як сукупності системних формуючих впливів просторово-предметного і соціокультурного оточення. При такій організації фізичного виховання включаються механізми внутрішньої активності учня в його взаємодії з середовищем, в якій відбуваються саморозвиток і самовираження осо-

бистості. Спираючись на визначення освітнього середовища, дане Ясвин В.А. [5], під фізкультурно-спортивним середовищем освітнього закладу розуміється сукупність різних умов і можливостей фізичного і духовного формування та саморозвитку особистості, що містяться в просторово-предметному і соціальному оточенні.

Зважаючи на нові підходи в Україні щодо організації військово-патріотичного виховання молоді, робота з учнями на базі ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою має бути спрямована на підготовку до оволодіння ними військовими професіями, формування психологічної та фізичної готовності до служби в Збройних Силах, задоволення потреби підростаючого покоління у постійному вдосконаленні своєї підготовки до захисту Вітчизни.

Для цього необхідно конкретизувати шляхи та умови переходу навчального закладу на новий рівень функціонування, що передбачатиме організацію виховного національно-патріотичного фізкультурно-спортивного середовища (див. рис. 1)

Рис. 1. Інтеграційні умови створення в ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою виховного національно-патріотичного фізкультурно-спортивного середовища

Розглянемо зміст та особливості застосування у навчально-виховному процесі ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою положень національно-патріотичного виховання в умовах формування фізкультурно-освітнього середовища.

Процес перетворення фізкультурно-спортивного середовища ліцею передбачає реалізацію таких умов та змісту як:

- інтегральності – виражається у відкритості ліцею соціуму, його взаємодія з різними організаціями у здійсненні спільних проектів для повноцінного вирішення навчальних і виховних завдань, сприяння набуттю ліцеїстами патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів. Реалізується спільно зі спортив-

ними, медичними закладами, вищими навчальними закладами, позашкільних освітніми і виховними установами, батьками тощо, що дає можливість здійснювати підтримку розвитку ліцеїста, функціонування різних взаємопов'язаних середовищ, що створюють варіативні освітні та виховні моделі;

- оптимальності – в широкому сенсі означає найкращу й найефективнішу організацію навчально-виховного процесу в умовах ліцею при мінімальних витратах часу і зусиль всіх суб'єктів освіти (ліцеїстів, педагогів, адміністрації тощо). Передбачається досягнення позитивного результату інтеграції в європейський та світовий освітній простір, створення для цього необхідних передумов: формування в ліцеїстів відкритості, толерантного ставлення до відмінних ідей, цінностей, культури, мистецтва, вірувань інших народів; здатності диференціювати спільне і відмінне в різних культурах, спроможності сприймати українську культуру як невід'ємну складову культури загальнолюдської. Педагогічний колектив ліцею має вибрати оптимальні фізичні, психоемоційні навантаження, руховий режим та вид діяльності для кожного ліцеїста, найбільш адекватних його стану здоров'я та психофізичному стану, а також індивідуальним здібностям і потребам в руховій активності, що забезпечує максимально можливу ефективність рішення завдань фізичного виховання;
- регіональності – облік регіональних факторів та інтересів ліцею в організації навчально-виховного процесу, створення нових технологій і варіативних програм, спрямованих на компенсацію негативних факторів природного та соціального середовища проживання, умов для підвищення фізичного статусу ліцеїста, його включення в фізкультурно-оздоровчу і спортивну діяльність ліцею, узгодження змісту і методів патріотичного виховання з реальною соціальною ситуацією, в якій організовується виховний процес і визначена мета виховання в ліцеїстів готовності до захисту країни та ефективного розв'язання соціальних проблем;
- системності – результатом інтеграції національно-патріотичного виховання в умовах фізкультурно-освітнього середовища ліцею постане як єдиний навчально-виховний процес, що створює умови для розвитку потенціалу ліцеїстів, вчителів, включення соціуму в діяльність ліцею, що представляє собою цілісну педагогічну систему, зі своєю структурою і регуляцією, властивостями та функціями, результатом яких виступає досягнення високої якості освітніх послуг;
- гармонійності – сприяє задоволеності суб'єктів освіти, поєднує потреби суспільства і держави та забезпечує гармонізацію між фізичним (тілесним) і духовним (соціальним) розвитком особистості ліцеїста. Забезпечиться розвиток у ліцеїста суб'єктних характеристик, сформується здатність до критичності й самокритичності, до прийняття самостійних рішень; виробиться громадянська позиція особистості ліцеїста, почуття відповідальності за її реалізацію в діях та вчинках. Відбуватиметься розвиток ліцеїста, прояв здібностей, їх постійне збагачення в ході фізкультурно-спортивної діяльності, формування духовно-тілесної єдності;

- гуманізації – утвердження загальнолюдських цінностей суб'єктів освіти, визнання цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток і самоствердження, що припускає створення і використання форм, змісту і методів навчання і виховання, що забезпечують ефективне розкриття індивідуальності ліцеїста, його саморозвиток і самореалізацію у фізичній культурі і спорті, де активізується роль педагога як посередника між світом освіти (навчання) та культури. Передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, українського народу, шанобливого ставлення до його культури; поваги до культури всіх народів, які населяють Україну; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;
- збереження і зміцнення здоров'я – спрямований на створення здоров'язберігаючого навчального закладу, що створює максимально можливі умови для збереження, зміцнення і розвитку здоров'я суб'єктів освітньої діяльності. На основі цього принципу в ліцеїстів виховується культура здоров'я, формується мотивація на здоровий спосіб життя, здійснюється активне включення школяра в розвиток досвіду здоров'язберігання. Заняття фізичною культурою і спортом співвідносяться з оптимальним підвищенням рухової активності школярів, тренувальної спрямованості та якісним медико-педагогічним контролем. Забезпечується активна участь сім'ї та родини в розвитку фізичного і морального здоров'я, патріотично налаштованої зростаючої особистості;
- варіативності – орієнтує на індивідуалізацію і диференціацію, які створюють умови для вибору ліцеїстами, їх батьками варіантів навчальних програм, видів діяльності, фізкультурно-спортивної активності. Реалізація вимагає відмови від зайвої уніфікованості та стандартизації змісту фізкультурних занять, створення якомога більшого числа альтернативних програм, що враховують інтереси займаються і професійні можливості педагогічних колективів, регіональні, національні особливості, а також зростання соціокультурного та освітнього різноманітності ліцею, проектування нових зв'язків з суб'єктами освіти в соціальному і просторово-предметному оточенні;
- динамічності – передбачав розробку і використання гнучких технологій і методик організації фізичного виховання, міжособистісної взаємодії, що враховують соціально-економічні та інформаційні зміни в суспільстві;
- аксіологічності – виражений в орієнтації навчально-виховного процесу на цінності здоров'я, фізичної культури і спорту, соціокультурні цінності і їх роль в успішній і продуктивному житті;
- диверсифікації – сприяючий різноманітності фізкультурно-спортивного середовища ліцею, розширенню її активності, наданню нових освітніх послуг, виходу за рамки основного змісту діяльності, розвитку спрямованої діяльності по вихованню та соціалізації ліцеїстів. Це вимагає перебудови технологій навчання і виховання відповідно з інноваціями в організаційних формах і цілях освіти, створення варіантів організації освітніх

- структур, що максимально задовольняють запитам суспільства, а також інтересам і потребам особистості учня і його батьків;
- компетентності – відображає сукупність здібностей, якостей і властивостей особистості педагогів, керівників ліцею та інших фахівців системи освіти, необхідних для успішної професійної діяльності, їх мобільність до сприйняття інноваційних процесів, володіння сучасними технологіями, впровадження їх у практику фізичного виховання, а також здатність педагогів сформулювати необхідні компетенції з фізичної культури у ліцеїстів;
 - взаємозв'язку громадських освітніх, гуманітарних, волонтерських організацій, адміністрації ліцею з керівниками організацій – узгоджена взаємодія на міжвідомчій і професійному рівнях, що приводить до участі в діяльності ліцею різних організацій, фінансуванню проєктів, наданню матеріально-технічної та спортивної бази.

Висновки. Отже, в результаті проведеного дослідження змісту та особливостей побудови й реалізації фізкультурно-освітнього середовища ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою через призму сучасних підходів до національно-патріотичного виховання необхідно дає можливість розробити нові, розширити, змінити та доповнити існуючі уявлення про методика фізичного виховання та національно-патріотичного виховання військових ліцеїстів, сприятиме розробці нових методичних підходів щодо формування готовності учнів військових ліцеїв до служби в армії в умовах фізкультурно-освітнього середовища на канонах національно-патріотичного виховання, створення та реалізації системи дієвих заходів, спрямованих на формування готовності учнів військових ліцеїв до служби в армії.

Перспективи подальших досліджень: передбачається проведення експериментальної перевірки обґрунтуванні змісту, принципів та особливостей побудови й реалізації фізкультурно-освітнього середовища ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою через призму сучасних підходів до національно-патріотичного виховання та формування готовності учнів ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою до служби в армії засобами фізичної культури, створення і видання навчально-методичних та наукових розробок, навчальних матеріалів дисертаційного дослідження для впровадження їх в навчально-виховну діяльність військового ліцею.

Список використаних джерел:

1. Бесарабчук Г.В. Структурно-методологічні основи педагогічної моделі формування готовності учнів ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою до служби в армії засобами фізичної культури / Г.В. Бесарабчук // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини / [редкол.: М.С. Солопчук (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. – С. 126-136.
2. Манжей И.В. Средоориентированный подход в физическом воспитании / И.В. Манжей // Теория и практика физической культуры. – 2005. – №8. – С. 7-11.

3. Наказ МОН України № 641 від 16 червня 2015 року «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/
4. Щетинина С.Ю. Принципы интеграции воспитательной и физкультурно-спортивной среды / С.Ю. Щетинина // Теория и практика физической культуры. – 2013. – №3. – С. 15-18
5. Ясвин В.А. Сучасні підходи до моделювання інноваційного розвитку освітнього середовища: від моделювання до проектування / В.А. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.

The sense and features of the construction and implementation of sports and educational environment in the Lyceum with the intensive military and physical training through the prism of modern approaches to national and patriotic education are expended in the article.

Modern conceptual approaches of the country to the national-patriotic education of students are analyzed.

The content, principles, conditions and characteristics of the construction and implementation of sports and educational environment in the Lyceum with the intensive military and physical training through the prism of modern approaches to national and patriotic education are established at the theoretical level.

The conducting of the experimental verification of the establishment of the content, the principles and features of the construction and implementation of sports and educational environment in the Lyceum with the intensive military and physical training through the prism of modern approaches to national and patriotic education and formation of readiness of students for military service by means of physical culture, the creation and publication of teaching and scientific development, educational materials, dissertation research for their introduction in the educational activities of military school is expected.

Key words: school pupils, lyceum intensive military and physical training, sports and educational environment, national-patriotic education.

Отримано: 30.10.2015